

Asia: VN/31665/2021

Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston Suomen ohjelma 2021-2027

Lausunnonantajan lausunto

1. Ohjelman strategia

Yleistä

Maa- ja metsätalousministeriön valmisteleva ohjelma perustuu EU:n meri- ja kalatalous- ja vesiviljelyrahastoasetukseen, EU:n muuhun lainsäädäntöön, valtioneuvoston hyväksymään kotimaisen kalan edistämishjelman sekä ministeriön näkemykseen kalatalouselinkeinojen tilanteesta ja kehityksestä.

Ohjelmaluonnos kuvastaa sitä merkittävää muutosta, joka on tapahtunut erityisesti 2010-luvun aikana. Erillinen kalastus-/kalatalouspolitiikka on jäänyt taka-alalle ja entisten aikojen kalastuspolitiikka on tullut osa laajempaa ympäristöpolitiikkaa sekä vesien käyttöpolitiikkaa ja ammattikalastus elinkeinona on siinä häviäjän roolissa. Erilaiset suojelutoimet korostuvat ja ammattikalastus on hyvin pitkälle erilaisten suojelutoimien vankina ja elinkeinon tuntee suurta epävarmuutta tulevasta. Poliittiset suunnanmuutokset voivat hyvin nopeasti muuttaa ammattikalastuksen toimintaedellytyksiä. Kalastuselinkeino käy koko ajan kamppailua olemassaolostaan ja toimintatila kutistuu koko ajan. Tämä on henkisesti raskasta ja ei edistä uusien yrittäjien rekrytointia alalle.

Ongelmana on erityisesti, että elinkeinolla ei enää ole varmuutta tulevista toimintamahdollisuuksista kuin ehkä korkeintaan vuosi eteenpäin. Kalastuskiintiö voi pienentyä puolella, kalastus voidaan poliittisista syistä lopettaa osittain tai kokonaan hyvin lyhyellä varoitusajalla, säätelyä voidaan muuttaa siten, että se tekee kalastuksen kannattamattomaksi tai lobbausjärjestö voi hallintoa ja elinkeinoa kiristämällä saada halumiaan muutoksia säätelyyn.

Kalastus on käytännössä ainoa toimiala etenkin merellä, minkä tilaa ja merkittävyyttä ei olla määritelty. Samalla kun tuulivoimalle vartaan alueensa, laivoille väylänsä jne., kalastusta voidaan aina rajoittaa tai siirtää tieltä. Nykyisellä toimintamallilla ja resurssilla on päästy nykyiseen kalamäärään, ja kun sekä tukia siirtyy muualle että toimintaympäristöä rajoitetaan, on kehitys päinvastainen kuin mitä toisaalta mahdollisesti tavoitellaan (esim. kotimaisen kalan edistämishjelmassa).

Vaikka ministeriön tarkoitus varmaankin on hyvä, ovat strategian tavoitteet ainakin kaupallisen kalastuksen osalta ylioptimistisia ja eivät kaikilta osin tunnista elinkeinon nykytilannetta ja tulevia haasteita. Näköpiirissä on useita kalastuselinkeinojen toimintaa rajoittavia tekijöitä, joita ei ole mainittu asiakirjassa. Näistä voidaan mainita:

- laajenevat suojelualueet, omat kansalliset suojelutoimet ja EU:n 30 prosentin suojelutavoite
- lisääntyvä kalastuksen säätely, uudet rajoitukset
- lisääntyvät ja laajenevat valvontatoimet (EU:n valvonta-asetus), lisääntyvä byrokratia
- polttoaineverotuksen muutokset, lisääntyvät kustannukset
- kaupallisen kalastuksen epävarma asema uudessa kalastusaluehallinnossa, ammattikalastajien määrän vähentyessä myös kaupallisen kalastuksen asema heikkenee, vesialueiden omistuksen kaupungistuminen vahvistaa edelleen ko. kehitystä
- Itämerelle suunnitellut uudet suuret merituulivoimapaistot sekä Ruotsissa, Suomessa että Ahvenanmaalla. Tämä vaikuttaa sekä käytännön kalastukseen että kalakantoihin.
- lisääntyvät pyydyskustannukset (SUP-direktiivi, kansallinen soveltaminen)

Kommentit osaan ”keskeiset haasteet ja niihin vastaaminen”

Toimialan kestävä kasvun edistäminen

Kalan kulutusluvuissa on mukana vapaa-ajankalastuksen saaliit mikä antaa virheellisen kuvan tilanteesta. Todellisuudessa kotimaisen kaupallisen kalan osuus (= tarjonta) on alle 20 % kalan kaupallisesta kulutuksesta. Kaupallisesti pyydetyn kalan osuus on pitkään ollut ainoastaan 6–8 prosenttia kulutuksesta.

Monenlaisia erillisiä ohjelmia on käynnistymässä (laatu, hyvinvointi, älykäs kalatalous, vieläkö muuta?). Toivottavasti alan voimavarat (rahat ja henkilöt sekä koordinointi) riittävät kaikkeen. Laatu on ohjelmista keskeisin.

Alkutuotannon edellytysten turvaaminen

Alkutuotannon toimintaedellytysten turvaaminen on todella keskeinen asia. Tosin edellytysten turvaaminen tapahtuu pitkälle muilla toimilla kuin Suomen ohjelman kautta. Edellytysten turvaaminen on muistettava erityisesti silloin kun tehdään muita kaupallista kalastusta koskevia päätöksiä.

On kova tavoite pysäyttää kalastajien määrän vähentyminen rannikolla, kun huomioi nykyisen ikärakenteen ja näköpiirissä olevat elinkeinon haasteet. Lienee valitettavasti mahdoton tehtävä. Puhuminen ”kalastajien” määrästä on myös osittain virheellinen tapa. Etenkin avomerikalastuksessa, osittain myös rannikolla ja sisävesillä, kyse on kalastusyksiköiden määrästä. Troolikalastuksessa perinteinen troolikalastaja on lähes hävinnyt ja tämä kehitys jatkunee 2020-luvun aikana. Silakan ja kilohailin kalastuksessa on myös tapahtunut vahva vertikaalinen integraatio.

On huomattava, että I ryhmän kalastajat vastaavat merialueella pääosasta tuotantoa, kokonaissaaliista 98 prosenttia ja kokonaisarvosta 93 prosenttia. Ainoastaan verkkokalastuksessa II ryhmän kalastajilla on merkittävämpi rooli. Tuotanto on siis merialueella, mutta myös sisävesillä, hyvin keskittynyttä. Kaupallisen kalan tuotannosta vastaa pieni ydinryhmä ja tästä riippuu kotimaisen pyydetyin kalan tarjonta. Tämä on huomioitava yhteiskunnallisissa päätöksissä ja tukipolitiikassa.

Ohjelmassa painotetaan ”vuoropuhelua” ja että se ratkaisi kaikki ongelmat. Ohjelmasta saa sen käsityksen, että vuoropuhelun mahdollisen puutteen osalta kalastuselinkeino on se syyllinen osapuoli. Saa myös sen käsityksen, että kalaelinkeino olisi aina alistuttava suojelupuolen vaatimukseen. Suojelupuoli, joka ei piiruakaan luovu omasta agendastaan, hyvin pitkälle ideologisista syistä. Suojelujärjestöillä ja ympäristöhallinnolla on jo lähtökohtaisesti negatiivinen asenne kaupallisen kalastuksen harjoittamiseen. Meillä on alalla ilkeitä ongelmia, jotka jatkuvat vuodesta toiseen. Hallinnolla ei ole uskallusta tehdä tehokkaita ratkaisuja tai on luovuttu ratkaisujen etsimisestä/tekemisestä. Tämä koskee erityisesti hylje- ja merimetso-ongelmaa.

Ohjelmassa todetaan, että ”tuottajajärjestöjen perustaminen kalastukseen ja kalanviljelyyn voi vahvistaa toimialan kannattavuutta”. Mihin tietoon tämä perustuu, muuten kuin EU-asiakirjoissa löytyvät korusanat, ja mitä todellista lisäarvoa tuottajajärjestöt voisivat antaa suomalaisessa todellisuudessa (huomioiden EU:n nykyiset tukijärjestelmät markkinapuolella)? Sinällään optio tuottajajärjestön perustamisesta voi olla ohjelmassa, mutta ratkaisu on elinkeinon käsissä.

Uudistuminen ja innovaatiot

SAKL kannattaa innovaatio-ohjelmien toimeenpanon jatkamista. Nähtävästi suunnitellaan jonkinlaisia muutoksia järjestelmään. Olisi toivottavaa, että muutokset eivät rikkoisi niitä yhteistyörakenteita, jotka ovat muodostuneet 2014–2020 kauden aikana. Innovaatio-ohjelmissa tulee välttää liiallinen byrokraattisuus, käytännönläheinen ote yhdessä yrittäjien kanssa pitää säilyä! Laatuasioiden yhdistämäinen markkinointiohjelmaan voi olla hyvä asia.

Aluskannan modernisointi: Huomioiden elinkeinon tilan ja näkymät, alan pääomatilanteen ja rahaston rahoitusmahdollisuudet puhutaan kuitenkin yksittäisistä tapauksista, ainakin troolikalastuksessa. Troolilaivaston uudistuminen olisi välttämätöntä, mutta uudisrakentamisessa puhutaan todella mittavista summista. Mahdollisuudet nykyisen aluskannan parantamiseen pienimmillä toimilla ovat myös rajalliset ottaen huomioon alusten ikä. Toimivat ja tehokkaat rahoitusvälineet voivat olla aluskannan parantamisen apuna. Vaati kuitenkin, että alalla olisi selkeä näkymä miten elinkeino on kehittymässä ja tämä puuttuu ainakin rannikkokalastuksessa (vahinkoeläintilanne, johon ei saada muutosta, ja lohi, jonka kalastusmahdollisuudet voivat muuttua yön yli poliittisella päätöksellä) ja osin myös avomerikalastuksessa (kalastuskiintiöiden suuret vuosittaiset muutokset sekä toimijakohtaisen kiintiöjärjestelmän vakaus).

Ympäristön ja kalakantojen tilan parantaminen

Ei merkittävä haitta -periaate ja etenkin 30 prosentin suojelualan tavoite tulee entisestään rajoittamaan kalastuksen toimintamahdollisuuksia ja -alaa ja näitä tullaan varmaan käyttämään kalastusta vastaan ”sopivissa tilanteissa”.

Luonnoksessa todetaan, että ”tavoitteena on hyljepopulaatioiden ja kalastuksen toimiva rinnakkaiselo”. Tämä ei ole realistinen tavoite, kun on ylisuuri hyljekanta kuten Itämerellä tällä hetkellä on. Tämä olisi tunnustettava. Hylje- ja merimetso-ongelma aiheuttaa myös suuria kustannuksia sekä kalastusyrittäjille ja yhteiskunnalle kun ei juurisyihin saada tehokkaita toimenpiteitä. Nämä varat ovat poissa muusta elinkeinon kehittämisestä.

Hylje on lisännyt myös luonnollista kuolevuutta niin paljon (esim. siika), että se vaikuttaa kalakantoihin. Hylkeiden ja merimetsojen vaikutukset kalakantoihin ei ollenkaan huomioida luonnoksessa ja tämä on vakava puute.

Haitallisten vieraslajien kaupallinen hyödyntäminen (tukeminen) on sinällään marginaalinen asia.

Sertifiointijärjestelmät ovat byrokraattisia, työläitä ja hyvin kalliita ja kalastuksen osalta ainoastaan mahdollisia riittävällä tuella. On hyvä, että tukimahdollisuus on huomioitu.

Viranomaistoiminnan tehostaminen

Kalastuksen ja koko kalaelinkeinojen toiminta on byrokratisoitunut. Byrokratia ja kaikenlainen ”isovelji”-valvonta tulee edelleen kasvamaan 2020-luvulla. Elinkeinojen luonne muuttunut – vapaasta ammatista tiukasti säädeltyyn. Valvonnan kustannukset eivät ole missään suhteessa toimijoiden määrään ja arvoon. Ohjelmasta saa sen kuvan, että tämä suuntaus edelleen tulee voimistumaan ja sillä on seurauksensa, osa toimijoista jättäytyy ”virallisen” toiminnan ulkopuolelle ja tämä puolestaan vaikuttaa heikentävästi järjestelmän sisäpuolella toimiviin yrittäjiin.

Jäljitettävyyden ja kuluttajainformaation osalta on huomioitava järjestelmien kustannukset, tietoturva ja yrittäjien liikesalaisuudet.

Meripolitiikka

Kalastus on marginaalinen osa laajempaa meriklusteria ja siinä kalastuksella on pienet mahdollisuudet pärjätä. Kalastuksen yhteiskunnallinen arvo ja intressi on pieni esimerkiksi merituulivoimarakentamiseen verrattuna. Kaupallinen kalastus oli esimerkiksi sivuroolissa merialuesuunnitteluprosessissa.

2. Kaupallinen kalastus ja kalavarojen tilan parantaminen sekä kalastuksen valvonta ja tiedonkeruu (SWOT, valinnat, perustelut, rahoitettavien toimien kuvaus ja rahoitusehdotus)

SWOT-analyysi

Heikkoudet/Kalastus

”Ammattikalastuksen heikko imago”. Onko tämä totta? Minkälaisiin tutkimuksiin tai mittauksiin tämä väite perustuu? Nähdäksemme imago on hyvä tavallisten kuluttajien keskuudessa, lähikala kiinnostaa (jos sitä vain saisi). Ja kuka tai mikä taho on tämän vastakkainasettelun saanut aikaiseksi?

On luonnollista, että viestit alan ongelmista helpommin lyövät läpi. Tämähän liittyy median toimintatapoihin, huonot uutiset ja konfliktit ovat median mieleen ja pääsevät läpi. Ja eikö alan saisi viestiä kokemistaan ongelmista? Ollaanko jonkinlaista sensuurilaitosta pystyttämässä?

Yhteistyökyvyn heikkous: Tässä näköjään syy tilanteesta laitetaan kalastuksen piikkiin, vaikka kalastus on aina se puoli, joka joutuu väistymään. Rakentavaan vuoropuheluun tarvitaan myös toista osapuolta, joka valmis ymmärtämään kalastuksen ongelmia.

Uhat/Kalastus

Merimetsojen aiheuttamista haitoista alkaa jo olla aika paljon kansainvälistä ja kotimaista tutkimustietoa, joten haitta on selvä. Erityisesti hylkeiden, mutta myös merimetsojen osalta, on luonnollinen kuolevuus erityisesti eräiden lajien osalta noussut.

Osaamispääoman katoaminen kalastajien vähentyessä todetaan ja tämä on todellinen ongelma. Kaupallisten kalastajien vähentyminen vaikuttaa myös kalakantojen arviointityöhön kun saalistietoja ei enää saada riittävästi.

SWOT-analyysin perusteella tunnistetut tarpeet

Tarpeet on pääosin hyvin poimittu.

Vanhojen alusten modernisointi tarpeellinen, mutta tunnistettava realismi ja käytännön rajoitteet.

Suoramyyntin lisääntyessä edelleen on kalastajien omien tilojen parantaminen oleellinen asia.

Todetaan, että ”kalansaalin monipuolisempi hyödyntäminen sekä jalostusarvon kasvattaminen lisäävät kotimaisen kalan kysyntää. Tämä voi vaikuttaa positiivisesti myös kalastajan saamaan hintaan”. Jalostusarvon nostaminen on positiivinen asia kokonaisuuden osalta, mutta tämä ei välttämättä näy kalastusyrityksen liikevaihdossa tai kannattavuudessa, joka koostuu monista tekijästä. Monipuolinen raaka-aineen käyttö ja vaihtoehtoiset toimivat markkinat ovat kuitenkin kalastusyrityksen kannalta hyvä asia.

Perustelut valinnoille

Turskakanta voisi olla merkittävä resurssi, mutta nykyinen kannan tilanne ei anna sille perusteita. Yksittäiset toimijat Ahvenanmaalla riippuvaisia turskasta.

Romutustuki ei tällä hetkellä ehkä ajankohtainen, mutta jos keskisen silakkakannan huono tilanne jatkuu, on asiaa harkittava. Tosin kokemukset romutuksesta eivät välttämättä anna perusteita avaamiselle ja romutus myös vähentäisi Suomen sallittua kapasiteettia.

Toimintalinjat

Ovat yleisellä tasolla hyväksyttävissä.

Tukiprosentit tulee olla mahdollisimman korkeita investoinneissa, jotka liittyvät hylje- ja merimetso-ongelmien hallintaan sekä energiatalouteen.

Rahoitusvälineiden käyttömahdollisuudet (ja rahoitus) keskeinen kysymys laivaston kehittämisessä. Toivottavasti jatkotoimenpiteet tämän asian osalta etenevät suotuisasti.

Keskuskalasadamat ja alueellisesti tärkeät satamat keskeisiä ja riittävät tuet satamien kehittämiseen turvattava. Samoin kalastajien omien rantojen/tilojen parempi huomioiminen, suoramyynnin merkitys kasvaa edelleen, kun yksiköt vähenevät.

Energiatalouden merkitys luultavasti edelleen korostuu, sekä ympäristö- että kustannussyistä. Kalastusalusten sähköistyminen ehkä lähinnä vasta tulevaisuuden asia, mutta tietysti pilottitoimintaa voidaan tehdä.

Uudet toimintakonseptit myös rannikko- ja sisävesikalastuksessa jääneet ajatuksena taka-alalle. Esim. avomerikalastus 2010-luvulla merkittävästi muuttunut omistusrakenteen muutoksella, vertikaalisella integraatiolla, työvoiman muuttuneella käytöllä ja keskittymisellä. Onko samanlaisia tai muunlaisia toimia käytettävissä rannikko- ja sisävesikalastuksessa? Tämä vaatii lisäpohdintaa ja mallien kehittämistä.

Kalastusala on pieni, jokaiselle yritykselle/kalastajalle on mahdollista luoda oma yksilöllinen kehittämisspolku yrityksen oman strategian perusteella sekä räätälöidä siihen tarvittavat tukitoimenpiteet

Kala-alan yhteisiin menekinedistämistoimiin on edelleen panostettava.

On hyvä, että tukikohteet esimerkinomaisia koska 7-8 vuoden aikana tulee varmasti uusia tarpeita ja kehittämiskohteita.

Rahoitustaulukko

SAKL kannattaa yleisellä tasolla esitettyä rahoitustaulukkoa. SAKL vastustaa sitä, että lisää rahoitusta siirretään meripolitiikkaan, ympäristötoimiin, valvontaan ja tiedonkeruuseen elinkeinojen rahoituksen kustannuksella. Kalaelinkeinoilla ei ole muita tukimahdollisuuksia ja EMKVR:n selkeä painopiste tulee olla kalaelinkeinojen tukeminen (investoinnit) ja kehittäminen sekä kalan markkinointitoimeenpiteet. Erityisesti tiedonkeruuseen ja valvontaan jo nyt varattu todella suuria rahamääriä ja lisäys ei mitenkään puolustettavissa ottaen huomioon toimijoiden määrä ja elinkeinon arvo.

3. Kestävä vesiviljely sekä jalostus ja kauppa (SWOT, valinnat, perustelut, rahoitettavien toimien kuvaus ja rahoitusehdotus)

Kestävän ja kannattavan vesiviljelyn kehittämisellä on ratkaiseva merkitys kotimaisen kalan tarjonnassa.

Kala-alan yhteisiin ja yleisiin menekinedistämistöimiin on edelleen panostettava. Kala kilpailee muitten elintarvikeryhmien kanssa ja myös kalan on oltava esillä eri foorumeilla.

4. Kalatalouden paikallinen kehittäminen (SWOT, valinnat, perustelut, rahoitettavien toimien kuvaus ja rahoitusehdotus)

Ei lausuttavaa.

5. Meripolitiikka (SWOT, valinnat, perustelut, rahoitettavien toimien kuvaus ja rahoitusehdotus)

Luonnoksessa ei konkreettisesti käy ilmi, miten meripolitiikka hyödyttää kaupallista kalastusta ja kalan arvoketjua, joten asiasta ei ole lausuttavaa.

6. Muu palaute

Ratkaiseva on, miten muut politiikkalohkot EMKVR:n ohella tukevat ja edistävät kalastuselinkeinojen kehittymistä. Kun tehdään kaupallista kalastusta koskevia toimia, olisi arvioitava toimien vaikutusta kaupallisen kalastuksen harjoittamiseen. Tämä jää nykyään valitettavasti puolitiehen tai kokonaan tekemättä.

Jordas Kim
Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry